

WELTGESCHICHTE UND IHRE FOLGEN FÜR ÖSTERREICH

(1918 bis 1939)

HISTORIJA/POVIJEST SVIJETA I POSLJEDICE PO AUSTRIJU

(1918. do 1939.g.)

SAD su već 1914.g. bile značajna gospodarska sila. Nakon 1. svjetskog rata su povukle svoje trupe iz Europe, ali su i dalje utjecale na mnoge događaje i razvoj na europskom području. Odlučujući utjecaj SAD-a nije bio samo ograničen na organizovanje slobodnog vremena i životni stil (npr. Hollywood), nego uvijek iznova i na gospodarska i politička pitanja Europe. Interesi SAD-a su također utjecali i na politički razvoj u Austriji.

1. Die Staatenwelt nach dem 1. Weltkrieg
1. Države svijeta nakon 1. svjetskog rata

Der Zerfall der Doppelmonarchie Österreich-Ungarn / Raspad Austro-Ugarske dvojne monarhije

Die Nachfolgestaaten der ehemaligen Habsburgermonarchie Zemlje nasljednice Habzburške monarhije

Amtssprache/službeni jezik, Deutschösterreich/Njemačka Austrija, Doppelmonarchie/Dvojna monarhija, Exilregierung/ vlada u egzilu

Reorganizacija Habzburške monarhije u Dvojnu monarhiju „Austro-Ugarsku“ („Nagodba“, 1867.g.) zadovoljila je njemačko i mađarsko stanovništvo. Drugi narodi su se nakon nagodbe osjećali zapostavljenima. Najizraženija nejednakost se očitovala u uporabi službenog jezika: njemački u austrijskom dijelu tj. mađarski u mađarskom dijelu monarhije. Svi pripadnici drugih naroda, koji su živjeli na jednom ili drugom području, morali su učiti njemački ili mađarski. U suprotnom, nisu se mogli sporazumjeti ni u jednoj državnoj ustanovi, a obrazovanje, osim na službenom jeziku, nije bilo moguće. Posebno su Slaveni (npr. Česi), koji su i u njemačkom i u mađarskom dijelu činili većinu, zahtijevali ista prava koja su imali sugrađani sa njemačkim i mađarskim maternjim jezikom. Njihovi zahtjevi su od strane austro-ugarske vlade uvijek iznova ignorirani, tako da je Panславizam (ideja o ujedinjenju svih Slavena pod vrhovništvom Rusije) stalno dobivao na snazi.

Oduševljenje i želja za brzom pobjedom na početku 1. svjetskog rata je sve neriješene probleme u Monarhiji gurnula u drugi plan. Produžavanjem rata, povećavanjem broja žrtava i siromašenjem stanovništva, suprotnosti su ubrzo postale ponovno vidljive. 1916.g. su Česi u Londonu osnovali vladu („vlada u egzilu“), sa ciljem osnivanja neovisne države. Vojnim porazom Sila osovine u ljeto 1918.g. došlo je do raspada Austro-Ugarske monarhije. Raspadom Habzburške monarhije nastaju nove države (M-1). Njemačka većina je na svom životnom prostoru proglasila državu Njemačku Austriju (12.11.1918.g.).

- > *Erläutere die Gründe für den Zerfall des Habsburgerreichs.*
- > *Pojasni razloge raspada Habzburške monarhije.*

Die Gründung des Staates Deutschösterreich / Osnivanje države Njemačke Austrije

**1. Republik/1. Republika, Karl Renner/Karl Rener, Parlament/sabor,
Provisorische Nationalversammlung/provizorni nacionalni sabor, Rote Garde/Crvena garda,
Staatskanzler/predsjednik vlade – Habsburgergesetz/Zakon o Habzburzima**

Nova država: Narodni poslanici sa njemačkog govornog područja su u parlamentu (= Parlament u Beču) 21. listopada/oktobra 1918.g., odlučili osnovati sopstvenu državu. Osnivanje provizornog (= za prvo vrijeme, do izbora) nacionalnog sabora bila je osnova za novu državu (M-1). 11.11.1918.g. car Karl I. se odrekao prijestola i udjela u državnim poslovima. 12.11.1918.g. je proglašena Republika Njemačka Austrija. Tisuće oduševljenih građana se okupilo pred bečkim parlamentom i proslavilo osnivanje „1. Republike“.

Neredi od početka: Vojnici „Crvene garde“ (komunisti) su namjeravali osnovati socijalističku državu po ugledu na Sovjetski Savez. Pred parlamentom su izazvali nered, u kojima je došlo i do pucnjave. Vojnici Narodne obrane su uspjeli smiriti stanje.

Demokracija: Dvije najjače partije, Kršćansko-socijalna i Socijal-demokratska, su osnovale provizornu vladu. Dr. Karl Rener joj je bio na čelu, postao je predsjednik vlade („državni kancelar“) i ujedno predsjednik države. Na prvim izborima Prve republike (16.02.1919.g., M-2) smjele su prvi puta glasovati i žene, koje su to pravo stekle 1918.g. Kršćansko-socijalna i Socijal-demokratska partija pod vrhovništvom Dr.-a Karla Renera su nakon izbora formirale vladu. Carska obitelj je u ožujku/martu 1919.g. napustila zemlju.

- > **Erkläre, wie es zur Gründung der Ersten Republik kam.**
- > **Objasni kako je došlo do osnivanja Prve republike.**

- > **Beschreibe, wie Deutschösterreich 1918–1919 regiert wurde.**
- > **Opiši tko je vladao u Njemačkoj Austriji od 1918.-1919.g.**

Das Deutsche Reich wird Republik / Carska Njemačka postaje republika

**Arbeiter- und Soldatenräte/radnički i vojni predstavnici, Friedrich Ebert/Fridrih Ebert,
Wilhelm II./Wilhelm II, Weimarer Republik/Vajmarska republika**

Kaos i revolucija: Krajem listopada/oktobra 1918.g. učestale su pobune vojnika i marinaca u Kilu i Wilhelmshavenu kao i štrajkovi radnika. To je dovelo do propasti carevine. U mnogim gradovima su predstavnici radnika i vojnika preuzeli vlast.

Osnivanje Republike: 9. studenog/novembra 1918.g. je car Wilhelm II abdicirao. Već drugog dana se sastala nova vlada, koja je proglasila Republiku. U siječnju/januaru 1919.g. su se održali prvi izbori, na kojima je najjača partija postala Socijal-demokratska. Predsjednik socijal-demokrata, Fridrih Ebert (M-3), izabran je u veljači/februaru 1919.g. za predsjednika države.

Suprotnosti: Od samog početka su u novoj državi („Vajmarskoj republici“, M-4) postojale jake suprotnosti između političkih frakcija. One su se dodatno zaoštravale zato što se i nacionalistički i komunistički krugovi nisu slagali sa ovakvom državnom formom. Ovako suprotstavljeni politički stavovi su dovodili do nasilja i političkih ubojstava.

- > **Beschreibe, wie es zur Ausrufung der Weimarer Republik kam.**
- > **Opiši kako je došlo do proglašenja Vajmarske republike.**

- > **Erläutere die Probleme der jungen Weimarer Republik.**
- > **Pojasni probleme mlade Vajmarske republike.**

Wichtige historische Namen und Begriffe / Važna historijska/povijesna imena i pojmovi

- > **Erkläre sie in Stichworten.**
- > **Objasni ih pomoću ključnih pojmova.**

1. Republik

Amtssprache

Arbeiter- und Soldatenräte

Deutschösterreich

Doppelmonarchie

Exilregierung

Friedrich Ebert

Habsburgergesetz

Karl Renner

Parlament

Provisorische Nationalversammlung

Rote Garde

Staatskanzler

Weimarer Republik

Wilhelm II.